

Szemelvények

Politikus gazdaszok

Az egykori óvári hallgatók között szerepel a felsőházi tag **Habsburg Albrecht** királyi herceg, alapítónk örököse, aki 1923-ban kapta meg oklevelét. Albrecht anyai ágon az Árpád-házra vezette vissza a családfáját, így a trónra is igényt tartott. Itt találjuk **gr. Bethlen István** miniszterelnököt, a XX. századi magyar történelem egyik meghatározó alakját, a nevével fémjelzett gazdasági konszolidáció kidolgozóját és végrehajtóját. Ezen a helyen kell megemlíteni **gr. Teleki Pált**, aki két ízben töltötte be a miniszterelnöki tisztséget, illetve egy időben Bethlen és ő is irányította a földművelésügyi tárcát. A korábbi politikusokra emlékezve, 1855-ben kezdte meg Óvárott tanulmányait **Cseh Ervin**, későbbi szerémi főispán, aki 1898 és 1905 között a Bánffy- és a Széll-, majd a Tisza-kormány horvát-szlavón-dalmát minisztereként szolgálta az országot. Földművelésügyi miniszterként dolgozott a Kisgazdapárt tiszteletbeli elnöke, **Rubinek Gyula**, a Friedrich-, a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, és az első Teleki-kormányban, illetve **Purgly Emil**, a gr. Károlyi Gyula nevével fémjelzett kabinetben. A magyar cserkész mozgalmat megalapító Teleki Pál második kormányában is találunk óvári gazdasz tárcavezetőt, az 1991-ben Londonban elhunyt, matuzsálemi kort megért **Teleki Mihály gróf** személyében, aki 1938 novemberének közepétől Imrédy Béla kormányában is e posztot töltötte be. A teljesség igénye nélkül megemlíthetjük még **gr. Széchenyi Bertalant**, a Felsőház, vagy **Gaál Gasztont**, a Képviselőház egykori elnökét, neves agrárpolitikust, illetve **Kovács K. Zoltánt**, egykori Barankovics-párti országgyűlési képviselőt, a hazai kereszténydemokrácia egyik kiemelkedő alakját.

Művészllekek és sportemberek

A politika után könnyebb vizekre evezve, megemlékezhetünk az egykori óvári diákról, **id. Bartók Béláról**, akit világhírű zeneszerző és

zenetudós fia visszaemlékezéseiben kiváló zenészként írt le. Nem mellesleg a világ első agrárpedagógiai szaklapjának, a *Gazdasági Tanügynek* elindítóját tisztelhetjük benne. Mindenképpen szólni kell **Fekete Istvánról**, a XX. századi magyar irodalom kiemelkedő alakjáról, aki amellett, hogy a Kisfaludy Társaság tagja volt, kitűnő gyakorlati gazda hírében is állt. Fekete minden idők legolvasottabb magyar írója, 2002 decemberéig – csak hazánkban – legalább 8 700 000 példányban adták ki műveit. Külföldön tíz nyelven, 12 országban, 45 kiadásban jelentek meg könyvei. A szépirodalomnál maradván, a csatádi születésű, egykori hallgató **Nikolaus Lenau**, a németnyelvű biedermeier költészet meghatározó alakja sem maradhat ki a sorból. Hazánk tájainak és életképeinek ábrázolásával ő fedezte fel Magyarországot a világirodalom számára. Lenauhoz hasonlóan kalandos életű irodalmár volt az egykori hallgató, **Pákh Albert** is, aki Petőfi kortársa, és szinte gyerekkora óta egyik legjobb barátja volt. Később mindketten tagjai lettek az ifjú írói nemzedék alkotta Tizek Társaságának. A szabadságharc előtt Pesten közel egy évig együtt is laktak. Pákh alapította korának egyik legolvasottabb sajtótermékét, a *Vasárnapi Újságot*, amelyet Jókaival közösen szerkesztett. Az 1840-es években életképeivel és elbeszéléseivel a legnépszerűbb magyar írók közé tartozott, munkásságnak elismeréseként a Kisfaludy Társaság és a Magyar Tudományos Akadémia is tagjai közé választotta.

A művészek között találjuk **Ferenczy Károlyt**, a magyar festészet egyik legkiemelkedőbb mesterét, illetve a kiváló rovarillusztrátort, **Benczúr Eleket** – Benczúr Gyula unokaöccsét – a budapesti Rovartani Állomás vezetőjét vagy **Mokry-Mészáros Dezsőt**, Magyarország első naiv festőművészt, aki korai műveit még gazdatisztként készítette, majd 1912-ben már Párizsban, ezután pedig szerte a világban mutatták be festményeit. A felsorolás nem teljes a festő-grafikus **Schell József** nélkül, akit a vadászattal kapcsolatos témavilág egyik legavatottabb tolmácsolójaként tartanak számon a hazai képzőművészetben.

A sportemberek közül meg kell emlékezni **Bauer Rudolfról**, aki az 1900-as párizsi olimpiai játékokon az Alma Mater hallgatójaként a diszkoszvetés aranyérmese, Magyarország első atlétikai olimpiai bajnoka lett. Bauert a görög diszkoszvetés megreformálójaként jegyzi a

sporttörténelem. Az általa kifejlesztett fordulással való dobást az egész világon átvették, ez lett a versenyszám új stílusa. Tanulmányai befejezése után Sósér-pusztán mintaszerűen gazdálkodott. A listára kívánkozik még az 1922-ben Oaklandban elhunyt **Igali Szvetozár** is, aki amellet, hogy több folyóirat alapítója és szerkesztője volt, az országúti kerékpársport egyik első művelőjeként írta be nevét a történelemkönyvek lapjaira. A harmincas évek neves atlétája, futóbajnoka volt **Izinger Pál**, a későbbi állami gazdasági főigazgató.

A technikai sportok egyik világviszonylatban is legelső képviselője, **hg. Esterházy Antal** az 1920-as években koptatta az Alma Mater padjait. 1927 tavaszán barátjával, Almásy Lászlóval elhatározták, hogy autóval megpróbálják átszelni a Núbiai-sivatagot, amelyre addig még nem volt példa. Sikerrel jártak: Kairóból indulva, addig járatlan utakon mintegy 3000 kilométert tettek meg négy keréken uticéljukig. Esterházyból a sivatagi kaland után autóversenyző, Almásyból pedig világhírű Afrika-kutató vált, személyéről mintázták a 9 Oscar-díjjal jutalmazott *Az angol beteg* című játékfilm főszereplőjét.

A szakma és a tudomány ötvözői

A szakmai kiválóságokról nem meglepő módon, teljesen szubjektív felsorolásként következzen néhány személy ebből a csoportból is: **Anghy Csaba Geyza** a Fővárosi Állatkert nemzetközileg elismert tudós igazgatója, kiváló állattenyésztő, **br. Ambrózy Béla** a hazai méhészet kiemelkedő alakja, **Báldy Bálint** a korszerű hazai baromfitenyésztés Kossuth-díjas megalapozója. **Baross László**, akinek búzafajtái az 1950-es évekig uralták a hazai köztermesztést, **Beke László** a mezőgazdasági bakteriológia hazai úttörője, **Berzsenyi-Janosits László** az egyik legkiemelkedőbb hazai kukoricanevelő, **Binnyei István** az első magyar öntözőmű tervezője, **Csiszár József** a hazai tejgazdasági kutatások kiemelkedő alakja, **br. Friesenhof Gergely** Európa első agrometeorológiai intézetének alapítója, **Grábner Emil**, akit Cserháti mellett a magyar növénynevelés megalapozójaként tartunk számon. **Gyárfás József** a növénytermesztés és talajerő-visszapótlás Kossuth-díjas szaktekintélye, **Haberlandt Frigyes** a szója európai meghonosítója, a

bécsi agrár főiskola egykori rektora (Magyaróvár rajta kívül még két rektort adott Bécsnek – Hecke Vencelt és Schwackhöfer Ferencet –, róluk a későbbiekben még lesz szó), **Hankóczy Jenő** a búza- és lisztminőség kérdésének nemzetközileg elismert szaktekintélye. **Jókay-Ihász Lajos** az első űrhajósok számára kifejlesztett, világűrben fogyasztható élelmiszerek megalkotója, **Kadocsa Gyula** a növényvédelmi állattan Kossuth-díjas szaktekintélye, **Kállay Kornél** a rizstermesztés és öntözéses növénytermesztés hazai úttörője, valamint **Kiss Árpád**, a világviszonylatban is legismertebb triticales kutatók egyike. **Kolbai Károly** a növénytermesztés Kossuth-díjas tudósa, **Konkoly-Thege Sándor** a hazai állattenyésztés egyik legkiemelkedőbb képviselője, **Koritsánszky János** az alföldi homoki szőlőtermesztés egyik úttörője, **Kovátsits László** a silókukorica-termesztés és a hidegerjesztéses eljárás hazai kidolgozója, **Kvassay Jenő** a hazai kultúrmérnöki szolgálat megszervezője, akinek munkássága új korszakot hozott a magyar vízépítés történetében. Ugyancsak óvári gazdász volt a két kiváló növénynemesítő: **Legány Ödön** és **Lelley János**, illetve **Máday Izidor** a magyar állatvédelem úttörője, **id. Manninger G. Adolf** a hazai növénytermesztés és talajművelés kiváló szaktekintélye, és **Mauthner Ödön** a magyar vetőmagtermesztés úttörője. Szintén az egykori hallgatók sorába tartozik **Mosonyi Emil**, a híres vízépítő mérnök, **Pettenkoffer Sándor** a szőlőművelés és borkezelés tudományos színvonalú magyar szakirodalmának egyik megteremtője, **iff. Sporzon Pál** a hazai mezőgazdasági gépészet tudományának egyik kiemelkedő alakja, **Székács Elemér**, akinek búzafajtái nagyobb hozamaikkal és jobb minőségükkel koruk legkeresettebb gazdasági növényei közé tartoztak. **Treitz Péter** hazánk egyik legjelentősebb talajtani kutatója, **Udvaros Károly**, akinek növényfajtái korában országszerte elterjedtek és ismertek voltak, **Villax Ödön** a szervezett magyar növénynemesítés egyik kiépítője, végül, de nem utolsó sorban **Zalka Zsigmond** a szeszgyártás elismert szaktekintélye.

A gyakorlati élet mesterei

A lista összeállításakor kiemelt szempontként szerepelt – a tudományos tevékenységük által nagyobb ismertségnek és elismertségnek örvendett személyiségek mellett – azon egykori gazdaszhallgatók felsorakoztatása is, akik választott hivatásuknak megfelelően a gyakorlati életben alkottak maradandót és rakták le egy élet munkájával névjegyüket a szakmában. A Wittmann Antal jószágkormányzó nyomdokaiba lépett szakemberekről sajnos eddig kevés szó esett, holott népes a táboruk. Nem túlzás azt mondani, hogy az arisztokrata földirtokosok számára státusszimbólum volt Óváron végzett gazdatiszt alkalmazása. Pár sorral feljebb már történt utalás Baross, Manninger és Székács növénytermesztés, -nemesítés, illetve a talajművelés terén végzett kiemelkedő tevékenységéről. Kevésbé ismert, hogy mindhárom óvári gazdasz egykoron hatalmas gazdaságok vezetője is volt. **Baross László** Bánkúton, József főherceg birtokainak jószágkormányzójaként működött. Az uradalmat mintagazdasággá fejlesztette és itt kezdett el több gazdasági haszonnövény nemesítésével is foglalkozni. **Id. Manninger G. Adolf** pályájának kezdetén Lippe herceg közel 23 000 ha kiterjedésű birtoka rácbólyi üzemegeységének volt főintézője, majd katonai behívójának „köszönhetően” megbízták a hadsereg kezelésében lévő, az Isztriai-félszigeten fekvő mintegy 17 000 ha nagyságú terület mezőgazdasági munkálatainak irányításával. Ezt követően lett Montenuovo herceg összes birtokainak jószágkormányzója, amelyet az ország egyik legjobb mintagazdaságává fejlesztett. **Székács Elemér** pályafutását gr. Károlyi Alajos birtokain kezdte. Nem volt még 30 éves, mikor az árpádhalmi, majd a soósdpusztai gazdaság vezetését bízták rá. Az elhanyagolt birtokot 8 év alatt felvirágoztatta, végül kinevezték a nagy kiterjedésű Berchtold-Károlyi uradalom jószágkormányzójává.

Jattka Ferencet és **Serbán Jánost** szintén koruk kiváló mezőgazdászai között tartották számon. Előbbi termékeny szakíró, a burgonyatermesztés nemzetközi szaktekintélye volt, emellett a Sina, majd a Hadik-Barkóczy birtokok jószágkormányzójaként, mint azok mintagazdasággá fejlesztője írta be nevét a hazai agrártörténetbe. Serbán

János királyi jószágigazgató pedig a kendertermelés és a tejgazdaság területén alkotott maradandót.

Deininger Imre a gödöllői koronauradalom egykori jószágigazgatója szintén Magyaróvárott tanulta a gazdálkodás tudományát, majd az *Óvári Nagy Tanári Kar* tagjaként adta át tudását a jövő gazdanemzedékeinek. Hozzá hasonlóan szintén hajdani diákja és nagy tekintélyű professzora volt az Alma Maternek **Hecke Vencel**, aki a radautzi ménesbirtok főigazgatójaként is szolgált. A későbbiek folyamán a császári és királyi kormánytanácsossá kinevezett Hecke az óvári anyaintézményből kivált bécsi főiskola kiváló tanára, illetve köztisztviselőként álló rektora lett. **Orkony Adolf** az 1820-as, **Kolaczek Ervin** pedig az 1850-es években tanított a Vár ódon falai között. Előbbi Pozsonyban Coburg herceg gazdasági tanácsosa, utóbbi Dárdán Lippe-Schaumburg herceg jószágfelügyelője lett. Az 1850-es évek végén végzett **Sukup Ede** és **Rosmanith János** segédtanári állásukat cserélték fel Schönborn gróf jószágfelügyelői megbízatásáért.

A szintén fiatal tehetség, **Renner Gusztáv** a tangazdaság irányítója, a gyakorlati tárgyak előadója volt Magyaróvárott. A nagybirtok helyett rá a kormányzat vetett szemet, előbb a ménesintézetek gazdasági előadójaként működött Budapesten, később a kisbéri ménesbirtok igazgatójává nevezték ki, amely irányítása alatt lett híres mintagazdasággá. A külföldön is ismert és elismert szakember, királyi tanácsos, ezután lépett magánszolgálatba, mint az Esterházy hercegi uradalom jószágkormányzója.

Eltérő korszakokban ugyan, de szintén az Esterházy család szolgálatában állott **Kiss László**, **Soós Géza** és **Gaál László** is. Kiss a grófi ág uradalmainak volt felügyelője, akit később Pápa város polgármesterévé is megválasztottak. Soós Géza a hercegi ág hitbizományának jószágkormányzójaként működött, nevéhez köthető többek közt a kapuvári húsfeldolgozó üzem elődjének létesítése is. A később komoly agrártörténeti munkásságot folytató Gaál László 1930 és 1945 között volt az Esterházy uradalom jószágkormányzója. Ezután a Magyar Országos Szövetkezeti Központ juhtenyésztési osztályvezetője, illetve az Állattenyésztési Kutatóintézet külső munkatársa lett. Gaál a szakoktatás területén is kamatoztatta hatalmas tudását – oktatott

Gödöllön, Keszthelyen és Kaposvárott –, emellett megszerezte az MTA doktora címet is.

Mezőhegyes szintén egy hajdani óvári gazdasz keze alatt virágzott fel. A mindössze 28 éves **Gluzek Gyulát** 1876-ban nevezték ki az akkori Magyar Királyi Állami Ménesbirtok jószágkormányzójává. A birtok 1876 és 1892 között állt az irányítása alatt, értéket teremtő életműve, a rábízott gazdaság felvirágoztatása, Európa egyik legkorszerűbb mezőgazdasági nagyüzemének létrehozása erre a rövid, alig 16 évet felölelő időszakra esett. **Maurovich Fábián** szintén a Mezőhegyesi Ménesbirtokon szolgált. Az itt eltöltött ideje után kapta meg igazgatói kinevezését az állami ménesbirtokok, majd a fogarasi ménesbirtok élére. Mint intéző Mezőhegyesen kezdte meg szakmai pályafutását **Izinger Pál**, a későbbi állami gazdaságok szürke eminenciása.

Itt kell említést tennünk az 1834-ben végzett **Gömöry Jánosról**, akit Szász-Coburg-Gothai Fülöp herceg birtokainak központi igazgatójává tett meg, valamint **Szkalla Ferencről**, az alcsútdobozi Habsburg főhercegi uradalom jószágfelügyelőjéről, akit 65 évesen, érdemei elismeréseként kormányfőtanácsosi címmel tüntettek ki.

Az alapító Albert Kázmérnak és az Alma Mater első igazgatójának, Wittmann Antal jószágkormányzónak az óvári tanintézet létrehozásával elsődleges céljuk a herceg saját birtokainak szakképzett mezőgazdászokkal történő feltöltése volt, azonban megjegyzendő, hogy az intézmény minden tanulni vágyó előtt nyitva állt. Az idő múlásával, ahogy a hallgatók újabb és újabb generációi kerültek ki az iskola kötelékei közül, úgy követték a kiváló szakemberek egymást Wittmann egykori posztján, illetve a hatalmas birtok más-más vezető beosztásaiban. A magyaróvári főhercegi uradalom jószágkormányzójaként működött többek közt három kiemelkedő teljesítményt nyújtó egyéniség: **Blaskovich Mór**, a királyi és udvari tanácsos **Mayer Ernő**, illetve **Zambach Endre**. A gazdasági tanintézet egykori nagy tudású tanára és nagyra becsült igazgatója, **Kopetz Gusztáv** szintén Albert Kázmér egyik örökösét, az idősebb Albrecht főherceget szolgálta a nagybirtok alkalmazásában. Ugyancsak az egykori hallgatók közül került ki **Haecker Lajos**, a főhercegi uradalom iparüzleti főintézője is, aki egy időben az Alma Mater segédtanáraként a mezőgazdasági technológiát is

előadta. A felnevelt gazdászgenerációk mellett személyes érdemei közé tartozik fia – Haecker Valentin – életpályájának elindítása is, aki korának elismert természettudósa lett, ma az állatgenetika egyik úttörőjeként tartjuk számon.

A sort záró **Rohrer Ferenc** nevével valószínűleg eddig csak kevesek találkoztak, holott egyike volt azon óvári gazdászoknak, akik kezében az egyik legnagyobb európai nagybirtok irányítása összpontosult. A mosoni származású fiatal Rohrer tehetségére a már említett Albrecht főherceg figyelt fel. 21 évesen kapott gazdatiszti állást a főhercegi gazdaság béllyei uradalmában, ahol következetesen haladt előre a ranglétrán. Az egyik kerület ispáni előléptetését követte az uradalom titkári kinevezése, majd a jószágfelügyelői megbízás. A már bizonyított Rohrert ezután nevezte ki Albrecht a magyaróvári uradalom jószágkormányzójának. Működése alatt a gazdaság jövedelme megtöbbszöröződött. Albrecht halála után unokaöccse, Frigyes főherceg, az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének egykori főparancsnoka örökölte az uradalmat, aki az amúgy is hatalmas nagybirtok területét további földvásárlásokkal gyarapította. Rohrer következő kinevezését már tőle vehette át. Frigyes, nagybátyjához hasonlóan ítélte meg a jószágkormányzó addigi munkásságát, mivel összes javainak főkormányzójává tette meg. Ezzel a mosoni gabonakereskedő fia Európa egyik legnagyobb, 167 000 ha területen fekvő, szinte elképzelhetetlen méretű nagybirtokának élére került – az 1900-as évek legelejének mezőgazdasági és technológiai színvonalán elképesztő teljesítményt igényelhetett egy ekkora birtok irányítása. A gazdaság sziléziai részén (Teschen) igen jelentős erdőművelést, ércbányászatot, ipari tevékenységet is folytatott. Itt készítették például a Bécsi Városháza acél tetőszerkezetét. (Később az ilyesmit alaptevékenységnek kívüli tevékenységnek hívták.)

Az egykori hallgatók közül néhányan az egyházak és különböző szerzetesrendek jószágkormányzóiként alkottak maradandót. Az Alma Mater rendkívül jó kapcsolatokat ápolt a Pannonhalmi Bencés Főapátsággal. Több kiváló hallgató, illetve szerzetes került ki Óvárról gazdász diplomával a zsebében, akik aztán a rend kezelésében álló birtokokat irányították. Soraikból mindenképpen említést érdemel a következő három bencés szerzetes jószágkormányzó: **Gosztonyi Nándor**

Lajos, aki a pannonhalmin kívül a Zalavári Apátság birtokainak vezetését is ellátta, **Hagyó-Kovács Gyula** a rend vagyonkezelője és Pannonhalma jószágkormányzója, illetve a karizmatikus **Nagy Vencel**, aki Komáromban és a Szent Márton-hegyen is irányította a gazdálkodást. Az előbbi felsoroláshoz kapcsolódik, illetve a sorba illeszkedik még a teológus és gazdasz végzettséggel is rendelkező szerb származású **Zmejanovics Gavril** is. Az óvári gazdaszok népes családjában minden bizonnyal ő képviseli a legmagasabb egyházi méltóságot. Mindamellet, hogy a szerb nemzeti egyház jószágkormányzója volt, görög keleti szerb püspökként is szolgálta híveit. Nem melleleg – hivatalból ugyan, de – a magyar felsőház tagja is volt.

1919. júliusában szerzett kitüntetéses oklevelet **Horváth László** a Győri Püspökség szanyi gazdaságának vezetője, amely gazdaság munkássága eredményeként az ország neves uradalmi között szerepelt. Horváth a későbbiek során a Bábolnai Állami Gazdaság, majd az állami gazdaságok központi vezetője lett. Hozzá hasonlóan **Somlyó Ferenc** szintén gazdatisztként kezdte pályafutását, majd 1957-től több mint 10 éven át az összes állami gazdaság főagronómusaként dolgozott. A már említett, 2007-ben, életének 94. évében elhunyt **Izinger Pál**, mint az Állami Gazdaságok Főigazgatóságának vezetője a magyar mezőgazdaság korszerű átalakításának és irányításának kiemelkedő személyisége volt. Romány Pál egykori földművelésügyi miniszter Izingert nekrológiájában, mint a „nemzet agrármérnöke” aposztrofálta, aki „egymillió holdon” gazdálkodott.

Akadémikusok

A több száz, jelentős szakmai életutat befutó egykori óvári gazdasz tartalmazó képzeletbeli listáról történt válogatás után emlékezzünk meg a hazai tudományos élet „csúcsát” jelentő, MTA taggá választott egykori hallgatókról, tanárokról és kutatókról. A felsorolást kezdhetjük a már fentebb említett egykori miniszterelnök **Bethlen István gróffal**, akinek a Magyar Tudományos Akadémia 1928-ban adományozta a tiszteletbeli tag címet. Alfabetikus sorrendben őt követi **Bodnár János** biokémikus, a magyaróvári Növényélet- és kórtani Állomás egykori tudományos

munkatársa, aki később a Debreceni Orvostudományi Kar egyetemi tanára, dékánja, majd az egyetem rektora lett (1937-ben választották levelező taggá, 1949-ben tanácskozóvá „fokozták le”, majd 1989-ben posztumusz állították helyre tagságát).

Csukás Zoltán egykori óvári gazdaszt, majd az Alma Mater, illetve a Debreceni Agrár- és a budapesti Állatorvostudományi Egyetem tanárát, a magyar állattenyésztés egyik legkiválóbb személyiségét, a mesterséges termékenyítés hazai bevezetésének, a szarvasmarha-törzskönyvezés korszerűsítésének egyik első kezdeményezőjét az MTA 1954-ben választotta levelező tagjai közé.

1905 és 1918 között dolgozott **Doby Géza Károly** növénybiokémikus a Magyaróvári Akadémia körül kialakult, a hazai mezőgazdasági kutatás bölcsőjének tekinthető különböző kísérleti állomások kötelékében (Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás, Növényélet- és kórtani Állomás, Mezőgazdasági Vegykísérleti Állomás – amelynek vezetője is volt). Ezen kutatóintézetekben kötelezte el magát egy életre a mezőgazdasági kémia, ezen belül a növényi biokémia és enzimológia iránt és vált tudományterületének hazai úttörőjévé, nemzetközi szak tekintélyévé. Egyébiránt a Magyar Agrártudományi Egyetem első rektorát is személyében tisztelhetjük. A Tudományos Akadémia 1934-ben levelező, 1946-ban rendes tagjává választotta. Bodnár Jánoshoz hasonlóan 1949-ben tanácskozóvá degradálták, majd 1989-ben posztumusz rehabilitálták.

Győrffy Barna genetikus, a magyaróvári Növénytermesztési és Növénynemesítési Kísérleti Intézet egykori tudományos munkatársa, majd annak biológiai és genetikai laboratóriumának vezetője, az MTA Genetikai Intézetének későbbi igazgatója 1990-ben posztumusz kapta meg az akadémiai tagságot. A természetrajzot Óvárott magyar nyelven elsőként **Kanitz Ágoston** kiváló botanikus adta elő gazdasági tanintézeti tanárként. A későbbiekben a Kolozsvári Egyetem tanára, dékánja és rektora lett. Az MTA és több külföldi tudományos akadémia tagja, az első magyar botanikai folyóirat, a *Magyar Növénytani Lapok* alapítója és szerkesztője volt. A Magyaróvári Gazdasági Akadémián rövid ideig (1907-1908) igazgatóként funkcionáló **Kerpely Kálmánt** a Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1922-ben választották soraikba. Kerpely

többek között tanított Keszthelyen, Budapesten és Debrecenben, az utóbbi helyen szervezte meg a Magyar Dohánykísérleti Állomást, amelyet 1920-ig vezetett.

A nemzetközi szaktekintélynek számító agrokémikus **Kosutány Tamás** volt az első – az *Óvári Nagy Tanári Kar* tagjaként – akit az MTA közvetlenül Magyaróvárról választott a tagjai közé, és az elsők közt szerepel azon kevesek közt is, akik a XIX. században mezőgazdászként nyertek felvételt a tudós társaságba. Tudományos pályája Magyaróvárott indult, itt lett gazdasági akadémiai tanár, illetve a Vegykísérleti Állomás igazgatója. Több mint három évtizedes óvári munkásság után az Országos Kémiai Intézet igazgatójává nevezték ki, emellett a Műegyetem meghívott előadójaként is tevékenykedett. A Magyar Tudományos Akadémia 1894-ben választotta levelező tagjául, mint a magyar élelmiszertudomány kimagasló alakját.

A 2009 áprilisának végén, életének 99. esztendejében elhunyt **Mosonyi Emil** okleveleit a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen és a Magyaróvári Gazdasági Akadémián szerezte. Vízépítő mérnökként a világ legelismertebb vízerő-hasznosítási szaktekintélyei közé tartozott, irányításával a magyar vízmérnöki oktatás világszínvonalúvá vált. Külföldre történő távozása után egyetemi tanárként (Karlsruhe), és a Theodor Rehbock Laboratórium igazgatójaként dolgozott. A Magyar Tudományos Akadémia 1951-ben választotta levelező tagjai közé. 1956-ban fontos szerepet vállalt a műegyetemi forradalmi megmozdulásokban, ezért 1957-ben elveszítette katedráját. 1964-ben emigrált. Idehaza távollétében elítélték, vagyonától és akadémiai tagságától megfosztották. Csak 1991-ben – akkor már rendes tagként – vették vissza az Akadémiára. Munkásságából kiemelkedik a XX. század egyik legnagyobb vízügyi alkotásának, a Duna-Rajna-Majna csatorna különleges hajószilipjeinek korszerű és gazdaságos kialakítása. Már a harmincas években dolgozott a később elvetélt dunai vízlépcső megvalósításán. 2006-ban magas kitüntetése előtt a magyar köztársasági elnök érthetetlen módon elzárkózott.

Obermayer Ernő felsőfokú tanulmányait a József Nádor Műegyetem vegyész-mérnöki karán és Magyaróváron végezte. 1911 és 1918 között a magyaróvári Országos Növénynevelési Intézet vegyésze, később a

szegedi Növénytermelési és Növénynevelési Kísérleti Állomás igazgatója volt. Jelentős eredményeket ért el a szegedi fűszerpaprika nemesítésében. A hazai termesztésben szerepelt csípős fajták 80 százalékát a Kossuth-díjas kiváló tudós kísérletei eredményezték. A Magyar Tudományos Akadémia 1953-ban választotta levelező tagjává. **Plank Jenő** kémikus, az analitikai kémia szaktekintélye rövid ideig volt a magyaróvári Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás munkatársa. Később a budapesti műegyetemen tanárként, majd dékánként funkcionált. 1945-ben lett az MTA levelező tagja (1949-től tanácskozó tag, 1989-ben tagságát helyreállították). **Id. Porpáczy Aladár** kertészmérnök, növénynevelési a magyaróvári kertészeti tanszéken kezdte pályafutását. A modern magyar gyümölcsstermesztés Kossuth-díjas kiemelkedő személyiségének nevéhez fűződik többek közt az Esterházy hercegi hitbizomány kertészetének vezetése, a fertőd-sopronhorpácsi Növénynevelési és Növénytermesztési Kutató Intézet igazgatása, a Kertészeti Kísérleti Telep és a Kertészeti Technikum alapítása, a fertői kertészeti növénynevelés megszervezése, illetve a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola gyümölcsstermesztési tanszékének vezetése. A Magyar Tudományos Akadémia 1954-ben választotta levelező tagjai közé.

Ifj. Rázsó Imre egykori óvári gazdaszként agrár, illetve budapesti műegyetemi tanulmányai révén gépészmérnöki oklevéllel is rendelkezett. Előbb a magyaróvári Gépkísérleti Állomás munkatársa, a Hofherr-Schranz vállalat főmérnöke, majd a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezetője, később a Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézet alapítója és vezetője, a Műszaki Egyetem tanára volt. A hazai és nemzetközi szinten is elismert kutatót a Magyar Tudományos Akadémia 1949-ben levelező tagjai közé választotta. **Rédei György Pál** mezőgazdász, genetikus 1948-ban szerzett Óvárott diplomát (ifj. Rázsó Imre édesapjához hasonlóan az ő apja is óvári gazdasz volt). 1956-ban elhagyta az országot, az Amerikai Egyesült Államokban folytatta pályafutását, a Columbia Missouri egyetemen kapott professzori kinevezést. Rédei György a növénygenetikai kutatások világszerte egyik legelismertebb szaktekintélyévé vált, szinte egyedül kezdte az Arabidopsis kutatását, ma ezt több mint tizenkétezeren folytatják. A

Magyar Tudományos Akadémia 1990-ben választotta külső tagjává. **Schandl József** szintén Magyaróvárott, illetve a budapesti Állatorvosi Főiskolán végezte tanulmányait. Gazdasági akadémiai tanárként működött az Alma Mater falai között és Kolozsvárott is. Budapestre kerülve egyetemi tanár, majd dékán, később az Országos Gyapjúminősítő Intézet, majd az Állattenyésztési Kutató Intézet vezetője lett. 1953-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd 1960-tól rendes tagja volt. A XX. századi magyar állattenyésztés-tudomány egyik legkiemelkedőbb alakját tisztelhetjük személyében, munkásságát a Humboldt Egyetem díszdoktori címmel, a magyar állam pedig Kossuth-díjjal ismerte el.

A magyar tudományos élet egyik legnagyobb mecénása **Semsey Andor** 1853-ban kezdte meg tanulmányait Óvárott. 40 000 holdas birtokából származó „minden jövedelmét tudományos célokra fordította. Összesen alighanem többet juttatva az Akadémiának, a Nemzeti Múzeumnak és iskoláknak, mint az egész Széchényi család – amit nem az utóbbiak kibővítésére, hanem az ő javára említünk...” – Lázár István publicistát idézve. Emellett a Földtani Intézet alapítása is nevéhez fűződik. A természettudóst, mineralógust a Magyar Tudományos Akadémia 1882-ben tiszteletbeli, 1890-ben igazgatósági tagjává választotta. Balmazújvárosban múzeumot, Budapesten utcát neveztek el róla, és két ásvány is őrzi nevét. **Sigmund Elek** vegyész-mérnök, agrogeológus a magyaróvári Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás tudományos munkatársa – egyben Cserhádi Sándor tanítványa – volt 1899 és 1905 között. Az általa Budapesten felállított mezőgazdasági kémiai technológia tanszék vezetőjeként, műegyetemi tanárként, majd az Országos Kémiai Intézet vezetőjeként működött. Sigmund a magyar tudományos talajtan egyik nemzetközileg elismert alapítója, a Nemzetközi Talajtani Társaság vezetőségi tagja volt. A Magyar Tudományos Akadémia előbb levelező (1915), majd rendes (1925) tagjai közé választotta. Szintén Cserhádi tanítvány az 1906-ban Óvárott végzett **Surányi János**, aki a későbbiekben a magyaróvári Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás igazgatója lett. 1936-tól a budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Karának professzora, majd dékánja. Nyugdíjazását követően még ellátta

a martonvásári Mezőgazdasági Kutatóintézet osztályvezetői posztját is. A növénynevelés és -termesztés szinte minden ágával foglalkozott. Személyében a XX. századi magyar agrártudomány egyik legkimagaslóbb, Kossuth-díjas alakját tisztelhetjük. A Magyar Tudományos Akadémia 1945-ben levelező tagjai közé választotta, 1949-ben őt is tanácskozóvá minősítették vissza, majd 1954-től újra levelező, 1960-tól pedig rendes tagja az MTA-nak.

A fentebb – a Felsőház elnökeként, illetve miniszterelnökként – már említett egykori óvári hallgatók közül *Széchenyi Bertalan gróf* 1933-ban lett a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja, *Teleki Pál grófot* pedig 1913-ban levelező, 1922-ben igazgatósági, majd 1925-ben tiszteletbeli tagjai közé választotta a testület. Teleki tragikusan végződött politikusi karrierje mellett jelentős földrajztudós volt, betöltötte a Földrajzi Intézet tudományos igazgatói, a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rektori tisztét is. Telekihez hasonlóan *Pákh Albert* sem a mezőgazdaság területén alkotott maradandót, de mint 1864-ben levelező taggá lett irodalmárról, a művészemberekről szóló sorok után e helyen szintén meg kell emlékeznünk róla.

Egykori professzorok, kutatók és hallgatók Európa minden pontjából, Franciaországtól Törökországig

Hálás, de rendkívül nehéz feladat elé állítja a téma iránt érdeklődőket az egykoron Magyaróvár üde színpontjaiként feltűnő, nagyszámú külföldi hallgató életpályájának kutatása és a rájuk történő méltó megemlékezés. Hálás, mert rengeteg, általunk elfeledett értékes életútra lelhetünk, de a nagy távolságok és a forrásmunkák hiánya miatt szerfelett összetett és néha kilátástalan is a feladat. Magyaróvárnak az agrártudományokon belül betöltött egykori központi és vezető szerepe, illetve az Alma Mater elismertsége messze földről vonzotta a hallgatókat, de vannak korabeli feljegyzések, amelyek a több hónapnyi hajóútra fekvő Japánból érkező látogatókról tesznek említést.

A Magyar Tudományos Akadémia Egyetemtörténelmi Albizottsága és az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Levéltára által közreadott *Külföldi hallgatók magyar felsőoktatási intézményekben* c. hiánypótló munka első

része szintén a fentieket támasztja alá. Számos külföldi hallgató választotta az óvári intézményt tanulmányai színhelyéül, Franciaországtól a volt német és osztrák tartományokon át egészen Törökországgal bezárólag érkeztek diákok Óvárra. Az 1920-as években Kemal Atatürk például a török mezőgazdaság korszerűsítéséhez itt képeztetett szakembereket. (A városunkban tragikusan elhunyt *Mahmud Nauri Bey* hallgató sírja az óvári temetőben található.) A külföldi tanulók számát tekintve a magyar egyetemek között a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémia az előkelő harmadik helyen áll az 1635 és 1920 közötti időszakot feldolgozó kiadvány listáján – Magyaróvárrott természetesen csak 1818-ban indult meg a mezőgazdasági képzés, erre az időszakra vonatkoznak a tanulmány által Óvárról közölt adatok. A többi egyetemhez képest hallgatói létszámát tekintve kicsi, családi hangulatú óvári tanintézetet ezen időszak alatt 1329 idegen ajkú hallgató látogatta, és példának okáért csak olyan intézmények előzték meg, mint a lista első helyén álló, 1635-ös alapítású, több fakultással is rendelkező Nagyszombati Egyetem – a mai ELTE jogelődje.

A külföldi hallgatók között találjuk *Eugen Brote*-t, román földbirtokost és publicistát, aki korának egyik meghatározó nemzetiségi politikusa volt, többek közt a Román Nemzeti Párt alelnöki tisztségét is betöltötte. 1888-ban ő alapította a Szeben vármegyei román gazdaszövetséget (Reuniunea Română de Agricultură) – az első ilyen egyesületet Erdélyben –, valamint az első román népbankot, a Concordiát. Lapszerkesztői, újságírói, illetve nyomda- és laptulajdonosi mivoltából adódóan nagy befolyással rendelkezett a századforduló román nemzetiségi köreiben. A moldvai Găiceana hatezer hektáros uradalom korszerűsítésébe jelentős tőkét fektetett, mintagazdaságot kívánt létrehozni, mintafalvakkal.

Itt kell megemlékeznünk három osztrák politikusról: *Karl Fisslthaler*ről, *Karl Kielmannsegg*ről és *Georg von Schönerer* lovagról is. Utóbbi a Pán-Német Párt alapítója, a századforduló Ausztriájának népszerű és befolyásos politikusa volt, nézetei és filozófiája Adolf Hitlerre nagy hatást gyakoroltak, sajnos ismerjük, hogy milyen végkifejlettel.

Szintén a külföldi hallgatók névsorában találkozhatunk **Johann Pohl** nevével, aki az óvári anyaintézményből kivált bécsi mezőgazdasági főiskola tanára lett, illetve az osztrák üzemtan egyik kiemelkedő szaktekintélyévé vált. **Gustav Wilhelm** egykori óvári gazdasz életének delén kapta meg professzori kinevezését az Alma Materhez, majd 1869-ben elfogadta a gráci műegyetem felkérését, és tanári katedrájának megtartása mellett az ottani Vetőmagvizsgáló Állomás igazgatója lett. **Hugo H. Hitschmann** nevével már fentebb találkoztunk – ő készítette el Magyaróvárott az első, tanárokat és hallgatókat felsorakoztató jegyzéket –, személyéhez köthető a modern osztrák mezőgazdasági szaksajtó megteremtése. Wilhelmhez hasonlóan **Ferdinand Kaltenegger** is az óvári tanintézet tanárává nevezték ki, ő nyugdíjazását követően Brixenben (Dél-Tirol) lett császári tanácsos. **Guido Krafft** tanársegédként kezdte pályafutását, majd a jénai egyetemen tett kitérője után Bécsben kapta meg professzori kinevezését. Krafft a mezőgazdaság szinte minden területén maradandót alkotott, könyvei még halála után is több kiadást értek meg. Egyebek mellett az *Österreichischen Landwirtschaftlichen Wochenblattes* szerkesztője is volt.

Az előzőekben tárgyalt oktatókkal ellentétben nem magyaróvári oklevéllel rendelkező egykori tanáraink közül ugyancsak többen folytatták pályafutásukat külföldön: **Josef Hayne** Grácban, a nagyhírű Johanneumban kapott tanszéket a növénytan professzoraként, **Oskar Lehmann** – Cserháti Sándor apósa – nyugdíjaztatása után a szászországi Tharandt erdészeti akadémiájának lett tanára. Az agrokémikus **Ignaz Moser** jelentős szerepet játszott a Magyaróvárott létrehozott Vegykísérleti Állomás alapjainak lerakásában, majd 1869-től a hasonló bécsi, császári és királyi jelzővel illetett intézet igazgatója lett. A szintén vegyész **August Ernst Müller** Stockholmban kapott egy sörgyár élére igazgatói kinevezést. **Karl Reitlechner** Magyaróváról történő távozása után a Klosterneuburgi Borászati és Gyümölcsstermesztési Tanintézet kötelékein belül működött, mint az intézmény megbecsült professzora.

Franz Schwachhöfer későbbi udvari tanácsos, a császári és királyi Vegykísérleti Állomás munkatársaként működött Bécsben, majd a két egykori óvári diákhoz, Heckéhez és Haberlandthoz hasonlóan az ottani főiskolai tanára és rektora lett. 1970 óta az Osztrák Élelmiszeripari és

Biotechnológiai Egyesület róla elnevezett díjat adományoz a szakterület legkiválóbbjainak. **Johann Strassnitzky** az újvilágban próbált szerencsét, és a nagy hírű Astor Library munkatársaként nyert alkalmazást New Yorkban. **Richard Ulbricht** az akadémia egykori tanára, Magyarország első Vegykísérleti Állomásának vezetője, a hasonló – a mai Németország területén fekvő – dahmei intézet élére került. **Raoul Francé**, vagy közismertebb nevén Francé Rezső, Bécsben született – egyesek által csak a növényvilág „Brehmjeként” aposztrofált – kiváló biológus, a magyaróvári Növényélet- és kórtani Állomás munkatársa volt, majd nyugatra történő távozása után a müncheni biológiai intézet vezetője lett, nevéhez fűződik a *Deutsche Mikrobiologische Gesellschaft* és a *Deutsche Naturwissenschaftliche Gesellschaft* alapítása. Francé többek közt a talaj élővilágának kutatásával foglalkozott, ő írta le a termőréteg mikroszkopikus élőlények fontosságát. Ezek összességét edafonnak nevezte el és bebizonyította, hogy nélkülük nem jöhet létre az a körfolyamat, amely a Földön a talaj termékenységét fenntartja és az élet folyamatosságát biztosítja.

Magyaróvári tanár volt **Ráthay Imre**, aki a szőlészeti kártevők kutatásának egyik úttörője lett a Reitlechner esetében már említett klosterneuburgi intézetben, egy időben annak igazgatójaként is fontos szerepet töltött be az ottani intézmény életében. Nevét emléktábla őrzi.

Fodor Kálmán agrokémikus, a magyaróvári Tejkísérleti Állomás hajdani kutatója, az Országos Chemiai Intézet egykori kísérletügyi igazgatója egykoron a Nobel-díjas Emil Fischernek, a fehérjekémia egyik megalapítójának munkatársaként dolgozott Németországban. A témához nem tartozik szorosan, de érdemes megemlíteni, hogy Wittmann Antal nem csak az Alma Mater alapítása körül, illetve a magyaróvári főhercegi uradalom korszerűsítése és fejlesztése során szerzett elévülhetetlen érdemeket, hanem leszármazottai által is, akik között találunk bécsi műegyetemi rektort éppúgy, mint Nobel-díjas tudóst.

Egykori óvári gazdászok, kutatók és tanárok a világ minden táján

Sok magyar hallgató – néha kényszerűségből, néha kalandvágyból – ugyancsak külföldön próbált szerencsét. Köztük találjuk a Los

Angelesben elhunyt író, **Buza János Györgyöt**, aki a Venezuelában található meridai Los Andes egyetem tanáráként dolgozott egykoron. Az adonyi születésű **Ekkert József** – akit egy ideig tanársegédi állásban alkalmazott az Alma Mater –, a *Wiener Landwirtschaftliche Zeitung* szerkesztője és miniszteri titkár lett a Monarchia központjában. **Rédei György Pál** genetikusnak, a növénygenetikai kutatások világszerte egyik legelismertebb szaktekintélyének, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjának Egyesült Államokbeli munkásságáról volt szó az előzőekben, ahogy a szintén külföldre távozott **Igali Szvetozár** és **Jókay-Ihász Lajos** életútjának pár szavas jellemzése is megtörtént már. **Gr. Teleki Béla** hozzájuk hasonlóan szintén az amerikai földrészen élte le életének második felét. A Zala vármegyei Gazdasági Egyesület elnöke, illetve a vármegye egykori főispánja Paraguay-ban kapott egyetemi tanári kinevezést. **Villax Ödön** a magyaróvári Növénynemesítő Intézet vezetőjeként játszott meghatározó szerepet a szervezett magyar növénynemesítés kiépítésében. Külföldre történő távozása után a nemzetközileg is elismert kiváló tudós Franciaországban és Portugáliában, majd Marokkóban dolgozott, utóbbi helyen a Nemzeti Agronómiai Kutatóintézet igazgatói posztját töltötte be. **Kiss Károly** a franciaországi Angers nemesítő intézetében végzett úttörő munkát a hibridkukorica termelés bevezetésében és termeltetésében – eredményei magyar gazdaságokban is hasznosultak. **Kovács K. Zoltán** nemzetgyűlési képviselőként politizált mielőtt kényszerűségből elhagyta volna Magyarországot. Németországban a *Bayerische Landesanstalt für Tierzucht* tudományos kutatójaként, illetve a Szabad Európa Rádió szerkesztőségének tagjaként tevékenykedett. Az 1990-es évek elején a Kereszténydemokrata Néppárt egyik újjáalakítójaként tért haza, egy időben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem szociológiai tanszékén oktatott is. A magyaróvári születésű gazdasz **Kovács András** a Bolognai Egyetemnek volt neves dékánja, míg öccse, **Kovács György** a Koppenhágai Egyetem (Lüngby) növénykórtan professzoraként szerzett hírnevet a tudományos életben.

A trianoni békediktátum végkifejleteként elszakított országrészek, illetve az újonnan létrejött államok magyar kisebbségének társadalmi, politikai életében több egykori hallgató játszott meghatározó vezető

szerepet. **Desbordes Ernő** földbirtokos, közíró, a dési kerület egykori országgyűlési képviselője 1918 után az Országos Magyar Párt Szamos megyei szervezetének elnöke lett, amely a romániai magyarság legjelentősebb politikai-érdekvédelmi tömörülése volt a két világháború között. **Marton Andor**, a Torontál vármegyei Gazdasági Egyesület főtítkára a délvidéki magyarság egyik vezető személyiségeként írta be magát a történelemkönyvekbe. **Gr. Révay István** földbirtokos és gazdálkodó a felsőház egykori tagja volt, majd az I. világháború után az Egyesült Magyar Párt elnökeként a felvidéki magyarság életében töltött be irányító szerepet. A pozsonyi születésű **Frideczky Ákos**, a Kisalföldi Mezőgazdasági Kamara néhai igazgatóhelyettese már nem a politika területén, hanem a tudományos életben képviselte a magyar értelmiséget a Felvidéken, ő a Nyitrai Mezőgazdasági Főiskolán kapott katedrát.

A gazdasági élet szereplői

Érdekes módon néhány egykori óvári diák a pénzügyi élet meghatározó szereplőjévé vált, miután elhagyta a vár ódon falait. **Gr. Somssich László** politikus és földbirtokos – aki nem mellesleg az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének elnöke is volt – egyidőben a Magyar Nemzeti Bank alelnökeként töltött be fontos pozíciót az ország gazdasági vérkeringésében. **Br. Radvánszky Albert** koronaőr a Magyar Nemzeti Bank főtanácsosa és a Hazai Általános Biztosító elnöke volt egykoron. A nagybirtokos a politika területén is aktív volt, betöltötte a Főrendiház jegyzői, majd a Felsőház alelnöki tisztségét is.

Br. Wangenheim Vilmos oklevelének megszerzése után segédtanári állását cserélte fel az osztrák Nemzeti Bank tisztviselői munkakörére, majd lett saját vállalkozásainak irányítója. **Rauchbauer Károly** szintén a magán szektorban találta meg számítását, a Monarchia egyik legjelentősebb mezőgazdasági gépgyárának, a Kühnének lett kereskedelmi igazgatója, őt egy időben csak Moson első polgáraként emlegették. **Torkos Pál** hajdani diák és tanársegéd a későbbiekben pedig a hatalmas vagyonnal rendelkező Coburg herceg számtanácsosaként irányította a főnemes pénzügeit.

Az Óvári Nagy Tanári Kar

A gyűjteményből történő válogatást nem lehet lezárni anélkül, hogy az *Óvári Nagy Tanári Kar* tagjairól ne essen említés. Működésük – a fentebb már említett – **Balás Árpád** igazgatóságának idején bontakozott ki, az ő nevéhez fűződik a magyaróvári akadémia körül kialakuló, majd országos hatáskörű, nemzetközi hírnévre szert tett kísérleti intézetek egy részének létrehozása. Szinte valamennyi később legendássá vált tanár ebben az időben került vezető beosztásba. A kar tagjai közt szerepel **Cselkó István**, a hazai takarmányozástan úttörője, a korszerű takarmányozás hazai meghonosítója, a Kellner-féle keményítőérték magyarországi bevezetője. Egyebek mellett magyar nyelven ő írta az első tudományos igényű szarvasmarha-tenyésztési szakkönyvet is. Az *Óvári Nagy Tanári Kar* kiemelkedő alakja, a magyar mezőgazdasági szakirodalom egyik megteremtője közel 40 évig nevelte az óvári gazdászok generációit. Az Állatorvos-tudományi Kar jogelődje munkássága előtt tisztelegve díszdoktorává avatta.

Cserhádi Sándor személyében a hazai növénytermesztés, -nemesítés úttörőjét, a magyarországi tudományos növénytermesztés megalapozóját, az Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás és az Országos Növénynemesítő Intézet létrehozóját, előbbi igazgatóját tisztelhetjük. A növénytermesztés, illetve -nemesítés szinte minden területén maradandót alkotott, kiemelkedő tagja volt az *Óvári Nagy Tanári Karnak*. A temetőben található szecessziós síremlékénél baráti kegyeletét még Kodály Zoltán is leróta. A szintén egykoron Óvárott végzett **Deininger Imre** hozta létre Magyarország első Vetőmagvizsgáló Állomását. Ma őt tekintjük a hazai vetőmag-vizsgálati és a régészeti növénytani kutatások megalapítójának. Később a keszthelyi gazdasági tanintézet igazgatója, 1892-től pedig a gödöllői koronauradalom jószágigazgatója volt. A korszerű hazai üzemtan és üzemszervezés megalapozójának **Hensch Árpád** egykori gazdasági akadémiai tanárt, majd igazgatót tartjuk. Az egykori hallgató 43 évesen került vissza az Alma Mater kötelékei közé. Óvári korszaka alatt írt munkái jórészt az agrárüzemtan problémáit elemezték, hírnevét is ezen tudományterület művelésével alapozta meg.

Az MTA tagjai közt már említett **Kosutány Tamás** szintén az *Óvári Nagy Tanári Kar* kiemelkedő alakjai közé tartozott. Az utódok visszaemlékezéseikben a tanári karból a tudományos életben elért eredményei alapján – ahogy az egykori tanítvány, a később akadémikussá választott Surányi János is teszi – **Linhart Györgyöt**, a Növényélet- és kórtani Állomás alapítóját és vezetőjét emelik ki. A fitopatológia Európa szerte híres szaktekintélyét ma a hazai tudományos növénykórtan és növényvédelem megalapozójaként tartjuk számon. Linhart György birtokosa volt a svéd Északi-csillag-rend lovagkeresztjének is. (Nem melleleg a rend első lovagja Linné volt!) Kosutány Tamás távozása után egy nem kevésbé elismert agrokémikus, **Nuricsán József** kapott kinevezést a kémiai tanszék és a Vegykísérleti Állomás vezetésére. Később ő is az Országos Kémiai Intézet és Központi Vegyészeti Állomás egyik meghatározó tudósa lett. A magyar szakoktatás és kutatás egyik kiemelkedő alakja volt, nevét leginkább vízkémiai vizsgálatait tették ismerté.

A juhtenyésztés és a gyapjúismeret nemzetközileg elismert szaktekintélyeként tartjuk számon **Rodiczky Jenőt**, a kiváló tudóst és tanárt, a francia Becsületrend tulajdonosát. Az ő nevéhez fűződik az Országos Gyapjúminősítő Intézet alapítása, amely immár több mint 110 éve szolgálja a hazai állattenyésztést. Rodiczky foglalkozott a juhok tej- és hústermelésének fejlesztésével is, magyaróvári éve alatt külföldről hozatott be egy kisebb – tejelő típusú – kelet-fríz nyáját az akadémiai tangazdaság számára. Az eredmények nem maradtak el: 1930-ban – igaz, egy másik, már Rodiczky távozása utáni importból származó – kelet-fríz anyajuh világrekordot (!) állított fel a maga legnagyobb napi 8 kg-os tejelésével a magyaróvári juhászatban (évi tejhozama 298 nap alatt 1099 kg volt). Rodiczky egyik tanítómestere *id. Sporzon Pál* volt, aki budai műegyetemi tanszékvezetőség és keszthelyi gazdasági tanintézeti igazgatóság után került vissza gazdasági akadémiai tanárként Óvárra, egykori tanulmányainak színhelyére. Korának egyik legtermékenyebb szakírója volt, ma a mezőgazdasági üzemtan kiemelkedő művelőjeként tartjuk számon – Óváron utóda a már említett Hensch Árpád lett. Nagy munkája a *Gazdasági becsléstan*, az első ilyen jellegű, magyar nyelven kiadott könyv, de még 1865-ben ugyancsak ő jelentette meg az első

önálló talajtani tan- és kézikönyvet magyar nyelven *Gazdászati talajisme* – vagyis: *A termőföld* címmel.

Thallmayer Viktor gépészmérnök, a műszaki tanszék és a Gép-kísérleti Állomás vezetőjeként tett szert hírnévre a tudományos életben. Több mezőgazdasági gépgyár szaktanácsadóját, az első magyar mezőgazdasági gépészeti szakkönyvek szerzőjét tisztelhetjük személyében, az *Óvári Nagy Tanári Kar* nemzetközileg is elismert kiemelkedő tagja volt. Kevésbé ismert **Suschka Richárd** egykori gazdasági akadémiai tanárnak, a tangazdaság vezetőjének munkássága, holott az *Óvári Nagy Tanári Kar* kiváló gyakorlati és elméleti felkészültségű tagjaként, a gazdasági számvitel és üzemtan kiemelkedő alakjaként több figyelmet érdemelne. A korszerű szarvasmarhatenyésztés hazai megalapozója, a világszerte elterjedt Bang-Ujhelyi eljárás egyik kidolgozója, az *Óvári Nagy Tanári Kar* kimagasló alakja volt az egykori akadémiai igazgató, **Ujhelyi Imre**. Nevéhez fűződik többek közt az Állatgyógyászati, majd a Tejkísérleti Állomás alapítása, azok vezetése, a Magyaróvári Szarvasmarha Tenyésztő Egylet megszervezése. A magyar tarka mosoni tájfajtájának egyik kitenyésztőjeként, illetve több tejszövetkezet létrehozásában játszott meghatározó szerepével tevékeny és teremtő erejének javát a parasztság gazdasági felemelésére szentelte (Levél községben ezt emléktábla is jelzi). Egykori munkatársa, a később akadémikussá választott Schandl József írta róla: „*azt hogy állattenyésztésünk 10-15 év alatt behozta fél évszázados lemaradását, elsősorban Ujhelyi Imrének köszönhetjük.*”

A hölgyek megjelenése az Akadémián

Jelen írás teljes férfidominanciájának ellensúlyozására, illetve egyfajta hiánypótlásként emlékezzünk meg a gyengébb nem Alma Materen belüli egykori képviselőiről. Róluk ez idáig nem igazán esett sok szó a különböző visszaemlékezésekben. A női hallgatók az 1920-as évek végén jelentek meg Magyaróvárott. Az első három közt találjuk – **Eördögh Anna** és **Zalka Margit** után – **Barsy Sarolta** Kossuth-díjas növénynemesítőt, a magyaróvári Országos Növénynemesítő Intézet osztályvezető főadjunktusát, kinek nevéhez négy új burgonyafajta

létrehozása is kötődik. Szintén a növénynevelés területén alkotott maradandót a nagy tekintélyű Grábner intézetigazgató lánya, **Grábner Erna** is. Az Alma Mater padjait koptatta egykoron **Győri Piroska**, aki tanársegédként is dolgozott Magyaróvárott, majd a Földművelésügyi Minisztérium csoportvezetősége után a Mezőgazdasági Kiadó felelős szerkesztője lett.

Áldozatok és hősi halottak

Sajnálatos módon a hölgyek közül többek neve szerepel az 1956-os forradalom és szabadságharc magyaróvári eseményei során vértanúhalált halt hallgatók nevei között: **Pintér Gizella** és **Varga Erzsébet** a mosonmagyaróvári sortűz hősi halottjaivá váltak. **Friedl Valéria** egykori akadémiai hallgatót pedig 1959-ben, hűtlenség vádjával tartóztatták le és végezték ki. Az 1956 őszen lezajlott gyilkos sortűz másik négy mártírja **Horváth Gyula**, **Nagy Árpád**, **Szalai István** és **Wesztergom Imre** voltak.

A különböző forradalmi és hadi cselekmények áldozatainak névsora még messze nem teljes. Itt kell fejet hajtánunk az 1848/49-es események részt vevőinek – többek között **Zeyk Domokos** Segesvárott elesett óvári gazdász százados – emléke előtt. Ugyancsak emlékeznünk kell az I. és a II. világháború elesett katonáira, valamint a trianoni békeszerződés diktátumai ellen fegyvert fogókra, akik közül **Kalocsay Imre** és **Sátori László** soha nem tért vissza Óvárra.

Az első világháború gazdász hőseinek emlékművén 42 halott neve olvasható. Felújítását 2009-ben végeztette el az Óvári Gazdászok Szövetsége.

Rengeteg nevet és életpályát lehetett volna még kiemelni a könyv lapjain helyet kapott listáról, remélhetőleg sokak kaptak kedvet annak böngészéséhez, illetve reményeink szerint számos építő jellegű megjegyzés és javaslat fog érkezni kiegészítésként, hozzájárulva ezzel a lista teljesebbé tételéhez.

Terjedelmi és formai okok miatt a gyűjtésnek csak az első része került be jelen kötetbe. A közeljövő tervei közt szerepel – szintén az **Óvári Gazdászok Szövetségének** hathatós támogatásával – a könyv folytatásként egy második életrajzi kötet megjelentetése is, amelyben

természetesen helyet kap majd a lista második része. Ezen felül részletesebb életrajzok közlésére fog sor kerülni a közeljövőben, amelyet a Szövetség honlapján tekinthetnek meg az érdeklődők.

Az életrajzok olvasásához, valamint a lista böngészéséhez kellemes időtöltést kíván, illetve annak teljesebbé tétele érdekében minden információt, kiegészítést, megjegyzést és segítséget köszönettel vár a válogatás összeállítója:

Németh Attila
agrármérnök

E-mail: attanemeth@gmail.com
Tel.: 06 70 50 338 60
Cím: Óvári Gazdászok Szövetsége
Vár 2.
9200 Mosonmagyaróvár
Honlap: <http://gazdasz.mtk.nyme.hu/>